

# CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EXCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI  
AUGUST, LA 1 ȘI 15 v. A FIECĂREI LUNI.

<b>Abonamente:</b> Pe un an: cor. 10. Pe 1/2 an: cor. 5. În străin.: cor. 12. Numărul 50 bani.	<b>COMITETUL DE REDACȚIE:</b> Dr. Ioan Sâmpăleanu, Stefan Roșianu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Alexandru Nicolescu și Dr. Alexandru Rusu.	Redacția și Admi- nistrația: »Cultura Creștină«. Blaj— Balázsfalva.
--	--	--

## Calea culturii creștine.

Calea adevărată a culturii creștine o indică cuvintele Mântuitorului: *Eu sum calea, adevărul și viața*. Sunt cuvinte dumnezeiești aceste, cari stabilesc mai pe sus de orice îndoială adevărul, că numai învățăturile Domnului Hristos ne pot duce pe cale sigură, la cunoștința adevărului și la viața veșnică. Numai religia creștină poate forma individualități deșăvârșite și caractere nobile.

Pentru creșterea individualităților și formarea caracterelor sunt 2 teorii: Una științifică, deviza căreia este, să ne câștigăm cât mai multe cunoștințe; alta religioasă-morală, a cărei țintă este, că omul cu ajutorul cunoștințelor câștigate, să desvoalte și să cultive sentimentele nobile ale inimii și să înăbușească porniurile rele ale voinței. În zilele noastre, se dă o luptă destul de înverșunată pentru dovedirea competenței de-a forma caracterele, adică de-a crește sufletele milioaneilor de oameni. Lupta aceasta există de fapt, cu toate că așezarea față în față a curentului religios-moral și științific, este greșită, întocmai cași afirmarea contrastului între credință și știință. Știința nu e credință, și moralitatea nu e un complex de cunoștințe; și

cu toate acestea între ele nu există contrast, fiindcă amândouă au acelaș scop: *fericirea omului*, și pentru realizarea scopului comun trebuie să se întovărășească, să-și dea mână de ajutor. Scopul științei este bunăstarea vremelnică, iară a religiei bunăstarea veșnică a omenimii.

Învățăturile Mântuitorului — religiunea — ne lămuresc problemele tainice, cari știința nu le poate pătrunde, cu toate că au preocupat și vor preocupa totdeauna pe filozofii și învățații lumii, și anume: *de unde suntem, și ce scop avem?*

Știința nu ne poate da răspuns mulțămitor la aceste întrebări, religiunea însă ni-le dă, și prin aceasta produce liniște și pace în sufletele celor credincioși, lucruri de cari nu se împărtășesc savanții necredincioși. Dar știința deși nu poate deslegă aceste probleme ale vieții omenești, ne poate ajuta totuș, foarte mult la ajungerea scopului nostru, indicat de credință. Știința ne învață despre corpurile cerești și ființele pământești, și cu ajutorul acestor adevăruri fixate de mintea omenească, de mulțori ni-se ușurează misiunea, de-a convinge pe cei necredincioși despre adevărurile credinței creștine și despre scopul supranatural al vieții omenești.

A sta neclătit pe temeiul creștinesc în chestii de credință și morală, dar a trăi totodată în lumea modernă, aceasta este și trebuie să fie deviza creștinului cult; aceasta este problema veacului nostru, care bine deslegată și ridicată la valoare de opinie publică, va sană boalele societății noastre, și va afla calea potrivită, de a crește individualități viguroase și caractere nobile.

Aceasta se poate ajunge însă numai așa, dacă înzestrați cu cunoștințele științifice de lipsă, și conduși de principiile credinței, nu vom lăsa, ca morala să

fie exilată din domeniul culturii și a civilizației — nici pe motivul artei, ori a științei, nici în numele organizației sociale. Trebuie deci, să combatem cu toate mijloacele învățăturile false și seducătoare ale savanților moderni, cari zic, *că vremea moralei și credinței a trecut*. Dela filozofii și învățații greci și romani, până la Kant, Spencer, Chamberlain și Bismarck — toți bărbații mari și geniile puternice au știut să-și dea seamă de influința mare, ce o are sentimentul religios-moral asupra dezvoltării vieții culturale și asupra formării caracterelor și individualităților mari. Însuș Bismarck, cea mai frumoasă întrupare a geniului german, a recunoscut, că individualitatea sa e productul creșterii religioase. „Dacă nu aș fi un creștin dreptcredincios, dacă nu aș avea minunata bază a religiunii în mine, n'ați fi avut parte de un asemenea cancelar“ zicea el prietinelor săi.

Între religii și știință trebuie să fie deci o legătură armonică; numai așa se poate dezvoltă un caracter nobil și o cultură adevărată creștină.

Ca ființe sociale noi trăim în societatea omenească, și dacă vrem, că în lumea de azi să ne validăm ca creștini, trebuie să ne dezvoltăm facultățile intelectuale și să ne îmbogățim cunoștințele; cunoscând adevăratul rost al vieții, trebuie să cunoaștem și arta, prin care ne putem ajunge scopul vieții; arta aceasta este: *morală creștină*.

Știința cu morală trebuie să muncească deci mână în mână la creșterea individului social, fiindcă știința fără morală formează caractere stinghere și de multeori nimicește vieța sufletească a omului; aceasta s'a adeverit în sfârșitul tragic a multor bărbați geniali, cari au avut știință, dar le-a lipsit sentimentul religios-moral. Adevărul acesta iese la iveală și din opurile filozofice clasice, cum e „Faust“, în care Goethe de-

scrie neîndestulirea și sbuciumarea sufletească a omului învățat, dar necredincios, care nu află fericire și îndestulare nicăiri și e deja pe calea desperării și a nimicirii. De aceasta îl scapă însă munca altruistă, care deșteaptă în el sentimentul moral, și-l face părtaș seninătății și îndestulării sufletești, pentru care, neavând credință, înzădar a luptat.

Sunt oameni, cari cunosc roadele binefăcătoare ale moralei asupra dezvoltării vieții culturale, și cu toate aceste se lasă influențați și răpiți de curentul științific modern, care apoi îi abate dela calea culturii creștine. Unora ca aceștia eu nu le recomand medicina modernă: „Willenskraft“, ci nițică meditație despre rostul și scopul vieții, puțină aprofundare a studiului religiei creștine, și cred, că făcând aceasta, se vor convinge despre adevărul învățăturilor credinței, cum și despre rezultatele binefăcătoare ale moralei creștine.

Roadele bune ale religiei și moralei creștine, se reoglindează fidel în viața socială și familiară a veacului nostru. În familiile unde lipsește religiozitatea și moralitatea, acolo nu aflăm stimă și dragoste adevărată între oameni, ci numai fățarnicie, intrigi și ură, sau cum zice Românul: „Acolo e bătaia lui Dumnezeu“! În familiile acele însă, unde credința și morala sunt făcliile conducătoare ale vieții, acolo traiul e plin de farmec și îndestulare: „Acolo e darul lui Dumnezeu“.

Cred, că fiecare dintre noi dorește o viață senină și fericită aici pe pământ! Aceasta numai atunci o vom avea, dacă primind toate principiile religiei, și mai ales trăind conform învățăturilor moralei creștine — ne vom câștiga o cultură adevărat creștină, al cărei far conducător vor fi cuvintele Mântuitorului: *»Eu sum calea, adevărul și viața«*.

Dr. PETRU HETCOU.

## Fragmente din luptele și suferințele Bisericii române.

(II.)

Sârbii, având poftă de cucerire și gând de stăpânire asupra Bisericii române, nu puteau privi cu ochi buni unirea cu Roma, prin care li-se ciuntau poftele și li-se nimiceau planurile de cucerire. Întăriți prin privilegiile de cari se bucură Biserica și neamul lor în monarhia habsburgică, ei încercau prin tot felul de apucături să abată pe Români dela unire și să-i atragă sub stăpânirea lor<sup>1)</sup>. Iar unde nu ajungeau cu viclenia și cu apucăturile bizantine, recurgeau la mijloace mai drastice, înscenau adeca și provocau revolte în sânul poporului român, ca să poată apoi pescui în tulbure.

Așa au trimis în anul 1744 pe fanaticul călugăr Visarion Sarai<sup>2)</sup>, iar mai târziu, în anul 1759, pe sălbaticul revoluționar Sofronie<sup>3)</sup>. Acesta și-a început agitațiile sale în Zărand și Hunedoara și prin agenți trimiși pe sate și proclamații mincinoase, încercă a turbura poporul abia liniștit, și a-l ațâța în contra unirei.

O astfel de proclamație, adresată locuitorilor din Brad, s'a trimis, în traducere maghiară, de către guvernul din Sibiiu, în 12 Novembre 1759, autorităților comitatului Hunedoarei<sup>4)</sup>, dispunându-se ca, fără sgomot și cu mare băgare de seamă, să cerceteze dacă mai sunt asemenea turburători în comitat și dacă vor mai fi, să îi prindă și să înștiințeze guvernul. În proclamație zice Sofronie, că Maiestatea Sa a lăsat deplină libertate ori și cui de a fi unit ori neunit, și pe baza acestor libertăți se va face cercetare, ca să se statorească cine de care lege vreă să se țină. Și dacă ei, cei din Brad, ar vreă să se țină de rital și de legea grecească, care stă sub puterea Ierusalimului (!), să țină adunare și să cuprindă în scris hotărârea lor, apoi împreună cu scrisoarea și cu *banul Vlădicului*<sup>5)</sup>,

<sup>1)</sup> Cfr. Bunea, Episcopii P. P. Aron și D. Novacovicu, Blaj, 1902 p. 41, 60—64, 94 și urm.

<sup>2)</sup> Cfr. Bunea, Episcopul I. M. Klein, Blaj, 1900, p. 155 și urm.

<sup>3)</sup> Cfr. Bunea, Episcopii P. P. Aron și D. Novacovicu p. 172 și urm.; Gróf Teleki Domokos, Budapesti Szemle a. 1863, T. XVII p. 54—81.

<sup>4)</sup> Vezi originalul în arhivul comitatului, Nr. 197—1759.

<sup>5)</sup> Adevăratul florenț ce trebuia să-l deie Vlădicului, în tot anul, fiecare sat.

să-l caute pe el la Deva, unde, dacă vor mai avea și alte treburi le va isprăvi și pe acelea. Ii provoacă apoi să ia dela preoții uniți cheile bisericilor, și pe ei să-i considere numai ca pe niște oameni de rând, proști. Proclamația poartă datul: 6 Octombrie, 1759, și e iscălită: Eu Popa Sofronie<sup>1)</sup>).

Din acest document se vede viclenia fără seamăn a ticăloșului de călugăr. La început se arată ca unul ce respectă decretul de toleranță din 13 Iulie 1759<sup>2)</sup>, și nu face nimănui silă de a fi neunit. La urmă însă își arată firea blăstămată de asupritor al preoților uniți, pe cari îi degradează la treapta de oameni de rând. Iar din faptul, că îi îndeamnă să ia cheile bisericilor dela preoții uniți și că cere să-i ducă și banul Vlădicului, se poate deduce, că proclamația nu a fost adresată numai celor din Brad, ci și altor sate dimprejur.

Că oare această proclamație avut-a efect momentan ori ba, nu știm, dar e lucru cunoscut, că poporul din Zarand și comitatul nostru, s'a turburat rău, și în primăvara anului următor s'a adurat în mare număr la Deva<sup>3)</sup>, și a protestat în contra restituirii Bisericilor, preoților uniți. Și de atunci Biserica unită nici nu s'a mai putut reculege, în partea nordică a comitatului nostru, decât în foarte mică parte.

<sup>1)</sup> Dăm aci textul proclamației așa precum l-am aflat în arhivul din Deva:

„Copia Litterarum inferius nominati schismatici kalugeris e valahico idiomate in hungaricum translatarum.

Ezzel adjuk tudtára kegyelmetek Brád lakosainak, hogy tudgya ki ki kegyelmetek közzül, hogy ő Felsége oly kegyességit mutatta, hogy minden embernek szabad akarattjába legyen az uniot akarjaé amplektálni vagy se? és unitusé vagy nem unitus akar lenni, hanem erre szorgalmatos gondgya legyen kegyelmeteknek mert szabad akarattjára hagyván ezt ő Felsége kegyelmeteknek, végre investigatio léssen és akár ki mint tanáttatik ugy fog maradni. Ha pedig a görög rítusba és vallásba akar kegyelmetek maradni, mely Jerusalem hatalma alatt vagyon, gyűljenek egybe kegyelmetek mindnyájon Brád városa lakosai és hírét adván, assekorálják egymást és tegyék írásba és specificatioba, ki melyik rítust akarja amplektálni és jöjjenek el az város írásával és Püspök pénzével együtt a jövő héten utánam és keressenek fel Deván, a mikor, ha mi egyéb tetszések is lenne még kegyelmeteknek, arra is gondom léssen, a kultsokat pedig vegye el kegyelmetek a papoktól, kik, az az, az unitus papok, ugy legyenek a templomba mint más paraszt emberek, kegyelmetek pedig legyenek a Kristussal. Amen. Írám ezt én Popa Sofronyie 1759-ik eszten-döbe 8-ber Havának 6 napján“.

<sup>2)</sup> Cfr. Bunea, Eppii P. P. Aron și D. Novacovicu p. 161.

<sup>3)</sup> Cfr. Bunea, ibidem p. 178.

Dar nu este scopul nostru, să arătăm întreg decursul revoluției lui Sofronie, ea se află doar minunat spusă în opul citat al mult regretatului nostru istoric Dr. A. Bunea. Am voit numai să facem cunoscut acest document, până acum — pe cât știm — încă nepublicat, ca să se vadă, și din acest loc, de ce arme perfide se folosea acel impostor, pentru surparea unirei. Pășirea lui îndrăzneată a cauzat Bisericii noastre incalculabile pierderi, și neamului nostru neliniște și desbinare fatală.

Și acest dezastru avem să-l mulțumim în locul întâi Sârbilor, cari nici până în ziua de azi nu au încetat, de a ne fi cei mai neîmpăcați dușmani. Despre aceasta avem o dovadă cu mult mai recentă, decât întâmplările atinse mai sus.

Dacă cineva ar zice, că patriarhii și episcopii sârbești numai de dragul ortodoxiei și pentru grija de mântuirea sufletelor, se amestecau în trebile Bisericii române și intrigau în contra unirei — credem, că s'ar înșală amar. Mai curând se poate zice și despre aceștia, aceea ce scria nemuritorul Șincai despre arhieriei greci: „Ce păstori ai ale căror cuvinte nu le înțelegi? Vezi socotește și judecă, ce vreau arhieriei aceștia? Să te învețe, să-ți prindă partea pe lumea aceasta, au să te ducă la ceruri? Nu crede, o Române! pentrucă numai punga ta o voiesc, ca să-și umple pungile lor“<sup>1)</sup>. Dovadă este faptul, că și Româniii bănățeni neuniți, cari erau supuși ierarhiei sârbești erau tare asupriți și au trebuit să lupte mult, până ce s'au putut despărți de ei<sup>2)</sup>. Ierarhia sârbească, care avea rolul conducător și pe terenul politic și cultural, nu făcea nimic pentru ca poporul Român să se poată desvoltă pe acele terene, fiindu-i mai ușor să-l stăpânească până era în robie și în întunec, așa încât în anul 1848 cei mai mulți dintre Româniii bănățeni au dat mâna cu Maghiarii, împotriva Sârbilor<sup>3)</sup>.

Nici chiar episcopii de origine română, nu mai aveau simț și durere pentru soartea poporului din care au ieșit; ajunși și crescuți între Sârbi li-se tămpea simțul de iubire față de neamul lor, pe care a-l ținea în întunec li-se părea și lor o datorință pastorală. O dovadă despre asta avem

<sup>1)</sup> Cronica, la a. 1563.

<sup>2)</sup> Cfr. Popoviciu, Istoria Românilor Bănățeni, Budapesta 1904, p. 372 și urm.

<sup>3)</sup> Cfr. Ididem, p. 364.

într'o epistolă circulară a fostului episcop de Vârșeț Emilian Kengelaș, Român de origine, care este de următorul cuprins: „Cinstiților Domni parohi și parohialnici administra(tori). În Hristos fraților!

Cu mare măhnire și durere a sufletului am luat știrea cumcă unii dintre binecredincioșii noștri creștini prin înscrieri, care se țin de lucrurile Bisericești, cum sunt crucile ș. a. cu litere latinești vor și ei înșii a se depărtă, și pe confrății săi ai (depărtă) abate dela rânduielile și obiceiurile celei drept credincioasă Biserica noastră, din vechime întroduse, și prin aceasta a schimosi rândul până acuma în pace întrebuițat, și a turbură liniștea Bisericii. — Dar fiind că nouă arhipăstorului ne zace pe inimă pacea, și liniștea Bisericii, adecă: a turbură (sic!) turma noastră drept credincioasă a o susține, și nevătămată a o păstră descoperind, cumcă nici noi, nici consistorul nostru, nici nimenea altul nu poate dă învoiața sa, ca cineva în literatură și oare și ce lucru ce să țin de drept-credincioasa noastră Biserică, să poată întrebuiță alt mod de scriere, decât cel până acuma din vechime întrebuițat, cu care neschimbat și nestrămutat se slujesc până acuma aproape 5 milioane de Români, de o credință cu noi: ca Arhipăstorul vostru, carele dorește binele, mângăierea și mântuirea voastră, vă însărcinăm, vă sfătuim, și vă punem pe inimile și cugetele voastre, ca nimenea din voi, nici prin sine, nici prin alții străini, să nu cuteze în lucruri, ce se țin de Biserica noastră cea drept-credincioasă, slove bisericii noastre străine, fără numai de cele până acuma obicinuite kirilicești, a scobi și a scria. Căci astfel de încercări de reforme, afară de ce turbură pacea bisericească, de carea atâtea milioane de confrăți de ai noștri drept-credincioși, tot prin vechea formă de scriere se bucură, mai desfițesc încă și vatămă sfințele <sup>1)</sup>, într'un chip nesocotit. Și fiindcă precum de obște e cunoscut, pentru așa încercări turburătoare de pacea bisericească, sunt așezate legi de pedepsire; — pentru aceia tare ne-ar părea rău, dacă careva din mădularii drept-credincioasei noastre turme, pentru așa încercări ar cădeă la darea răspunsului, datorința aceasta vi-se impune Ci. voastre, și bine-credinciosului nostru popor din Districtul Logojului, în Biserică de pe amvon a se proceti,

<sup>1)</sup> Credem că aici la decopiere s'a omis cuvântul canoane, căci altcum nu iese înțelesul frazei.



tâlcui, și în protocolul țircularelor a se introduce, întru nădejde că Ci. voastre, și bine-credinciosul nostru popor va primi la inimă, și cu bună pace va împlini această a noastră binevoitoare părintească învățătură și sfătuire, recomandându-vă pe toți în Dzeu, și împărtaşindu-vă arhipăstoreasca noastră binecuvântare, suntem. Din ședința conzistorială în Verșeț, ziua 3 Septembrie 1853 ținută. *Emilian Kengelaș.*

Iată dar că un arhiereu „de origine român“, la mijlocul veacului al XIX-lea, declară literele latine ca o „depărtare și abatere dela rânduielile drept-credincioasei biserici“, o „schimosire“ și „turburare a liniștei bisericii“; slove străine ... cari desfințesc (profanează) și vatămă sfintele canoane, pentru întrebuințarea cărora se prevăd pedepse canonice!

Să o punem dară și asta pe răvaș în contul acelorora, cari mai susțin că „ortodoxia“ a fost singura, și unica apărătoare și susținătoare a românismului!

Dr. IACOB RADU.

## Câteva dintre problemele exegezei Testamentului Vechiu.

— Discursul Păr. V. Zapletal O. P. —

(III)

### III.

#### Critica literară.

Dacă critica textului dă mult de lucru exegetului, apoi neasămănat mai obositoare îi va fi munca, când se va apuca de *critica literară* a Testamentului Vechiu.

De oarece, pe cum se știe, fiecare autor e copilul vremii sale, și scrie pentru contemporanii săi, de aceea în de obște la orice carte e de importanță, să se cerceteze cine este autorul ei, ori cel puțin să se știe cărei epoce aparține cartea, Aceaș o putem zice, după părerea comună, și despre cărțile inspirate, de oarece inspirațiunea nu e o dictare, ci o mișcare a scriitorului din partea lui Dumnezeu — motio Dei. În *virtutea* acestei moțiuni apoi, scriitorul *scrie, după capacitatea, după temperamentul său, aceea la ce îl mișcă Dumnezeu.* De aci vine, că vorbim despre felul de a scrie sau despre *stilul lui Izaia, a lui Ieremia, a lui Paul, ori a multor altora.*

Ce privește Testamentul Vechiu, trebuie să o recunoaștem cu părere de rău, că autorii multor scrieri ne sunt necunoscuți. Pe acele vremuri vechi, nu se întrebă așa de mult, că cine este autorul, ci însemnătatea toată se puneă pe cuprins. Chiar și Sf. Părinți foarte puțin își băteau capul cu aceasta. Astfel zice *Grigorie cel mare*<sup>1)</sup>, că e cu totul de prisos, — „*valde supervacue quaeritur*“, — a mai întrebă, cine a scris cartea lui Iov, e de ajuns dacă credem, că sfântul Spirit a compus-o. Iar *Teodoret*<sup>2)</sup> zice cu privire la cartea psalmilor, că e irrelevant, dacă toți psalmii au fost scriși de David, ori nu: după ce un lucru este sigur, că toți sunt însuflați de Spiritul sfânt.

De aci provine, că nu ni-sa conservat numele mai multor autori ai cărților Vechiului Testament. Și de aceea, exegetul trebuie să se mulțumească, dacă poate să determine aproximative cel puțin epoca originii lor.

2. Dar iată-ne aci în fața unei noue chestiuni: Putem noi oare să admitem în una și aceeași carte mai multe izvoare, ori trebuie să atribuim întreagă scrierea unui singur autor?

Atâta e sigur, că Doctorii Bisericii și Exegeții din veacurile dintâi și din evul mediu, au admis mai multe izvoare în vreo câteva cărți ale Vechiului Testament. Astfel *Doroteu din Tir*<sup>3)</sup> era de credința, că cuprinsul cărții Judecătorilor, ar fi fost scris de anumiți scriitori, cari erau slujitori lângă chivotul legii; pe când vestitul exeget Dominican, Cardinalul *Hugo a S. Caro*, susținea, că fiecare dintre judecători și-ar fi descris însuși faptele sale, și apoi regele Ezechia, ar fi întrunit toate aceste părți singuratece într'un singur volum. Acelaș lucru întocmai se afirmă și despre cărțile lui Samuil și ale Regilor, în cari chiar exegeza cea mai conservativă încă admite conlucrarea mai multor proroci.

Acceptând acest principiu, negreșit că exegetul îl va putea aplica și la alte cărți, ori de câte ori va avea motive întemeiate.

Ba, nu trebuie să ne mirăm nici dacă întâlnim câte odată în unul și acelaș capitol, un mozaic de pasagii, luate din diferite izvoare. Căci Orientalul cu totul altfel scrie istoria, de cum o scriu istoricii noștri. El ia ca bază un izvor pe care îl

<sup>1)</sup> *Moralium libri*. Praef. c. I. n. 1. 2.

<sup>2)</sup> Migne, P. G. 80. p. 861.

<sup>3)</sup> De prophet. (Biblioth. max. Patr. III. 424).

reproduce literalicește, adaugându-i ici colo cuvinte și propoziții din alte izvoare. Textul izvorului nu îl schimbă, căci e de părerea, că ceea ce a fost scris odată cu exactitate nu mai trebuie să fie schimbat. De obicei el nici măcar nu numește, nu indică pe autorul izvorului; dreptul proprietății literare și plagiatul erau pe atunci concepte mult mai puțin cunoscute.

La începutul discursului meu, am fost făcut pomenire despre celebrul orientalist *Raymund Martini*, din veacul al XIII. Ei bine, înainte cu vreo câți-va ani studiind opul lui: „*Pugio fidei*“, fui surprins, în prima parte a importantului volum in folio, de marea sa asemănare cu „*Summa Contra Gentes*“ și „*Summa Theologica*“ a sf. Toma. Nu-mi venia să cred ochilor: căci constatai o consonanță literală. De unde provenea oare aceasta? Împrumutat-a sf. Toma dela Raymund Martini, ori întors, sau amândoi să se fi servit de acelaș izvor comun? Cumpănindu-le toate ajunsei la concluzia, că Raymund Martini a luat această parte din operele sf. Toma, contimporanul său, fără de a numi pe marele magistru. Ceeace a găsit bun a luat, de unde a găsit, și noi i-am face nedreptate, dacă l'am numi un plagiator. — Din întâmplare, această descoperire nu a fost greu de făcut, de oarece operele sf. Toma sunt mult cunoscute.

Dar nu e tot așa de ușor, a descoperi în totdeauna izvoarele scriitorilor Vechiului Testament; căci ele de sine stătătoare, nu ni-s'au conservat. Totuși, din singura împrejurare, că nici ele, nici autorii lor nu sunt pomeniți, nu urmează că noi, fără doar și poate, să le tăgăduim cu totul.

Fără îndoială, că aci mulți ne vor întimpina cu învinuirea că aceasta nu se unește cu vrednicia unei cărți inspirate. — Dar aceasta e o supozițiune aprioristică, carea în principiu nu se potrivește cu adevăratul concept catolic al inspirațiunii. Căci *motio Dei*, — asta e învățătura sf. Toma de Aquino — se face celor, ce sunt mișcați de Dânsul, după capacitatea după predispozițiile și însușirile lor. Și astfel, a plăcut lui Dumnezeu, să inspire pe un oriental, cât el să scrie ca un oriental, iar nu, ca un scriitor din Occident în veacul al XX-lea.

Dacă, prin urmare, la începutul Genezei, — ceeace a observat-o deja *Cardinalul Caietan*, în veacul al XV-lea — întimpinăm două diverse narațiuni ale creațiunii, al căror cuprins și limbajiu se abat unul de altul, și dintre cari fie-

care mănecă din supozițiuni cu totul altele, apoi în acest caz putem să admitem, că ele derivă din două izvoare deosebite; și aceasta cu atât mai vărtos, cu cât întâia narațiune de-a rândul e compusă în *stihuri de câte două tonice*, pe când cealaltă, nu ne prezintă nici o urmă a acestui metru.

3. Și încă un lucru de o foarte mare însemnătate! *Unii dintre acești autori*, ai V. Testament, ca să mă exprim cu o vorbă modernă, nu *și-au edat ei înșiși* operele lor, ci alții s'au îngrijit de editare. Așa d. p. profetul Izaia, a ținut adeveseori vorbiri poporului, cari apoi fură scrise și răspândite, ca și nește proclamații ori apeluri. Când mai apoi singuraticele părți fură adunate, într'o colecție, s'a putut ușor întâmpla, ca să se separeze de multeori, ceea ce aparține de olaltă și să se împreuneze, cele ce erau diverse. Așa apoi putem ușor înțelege pentruce Izaia, acest fruntaș între profeți, ne istorisește chemarea sa la profeție abia în cap. VI., după ce avem deja, în capitolele premergătoare, mai multe discursuri profetice de ale lui, pe cari fără îndoială a trebuit să le țină, abia după chemarea sa la demnitatea profetică.

Celce își va lua osteneala, să analizeze din toate punctele de vedere, și așa și după regulele metriciei, măcar vre-o câteva capitole din Izaia nu se va mai miră de loc de cele zise. Tocmai acestei împrejurări este a i-se atribui mozaicul cărții lui, și încă al câtorva altor scrieri din Vechiul Testament. Și de aceea exegetul va scruta cu deamănuntul și totdeauna, origina fiecărui discurs, a fiecărei bucăți din text.

Se înțelege, că mulți din cei ce n'au nici idee despre starea aceasta a lucrurilor, ne vor face reproșul, că noi în privința aceasta, facem concesii criticei protestante moderne. Ei bine nu, *nostra sunt!* Noi urmăm pe întemeietorii criticii literare, iar aceștia, după cum e știut, au fost catolici. Din singurul fapt apoi că, în veacul al XIX-lea, cu preferință protestanții s'au ocupat de scrutarea izvoarelor, nu urmează nici de cum, că admiterea de izvoare ar fi acatolică. Mărturisim ce e drept, și cu părere de rău, că studiul Vechiului Testament, a fost neglijat de catolicii veacului trecut, aproape până pe la sfârșitul aceluiaș. Va fi deajuns ca să aruncăm o singură privire la programele multor institute pentru știință teologică, să socotim scrierile exegeților catolici de pe aceea vreme, pentru ca să putem pricepe foarte multe lucruri.

În anii din urmă aceasta stare a lucrurilor s'a schimbat. Cele mai distinse puteri lucrează la deslegarea dificultăților, ce nu le putem nici cum tăgădui. Institute întregi s'au înființat spre acest scop: *academia biblică, comisiunea biblică* și în urmă *institul biblic*. Cu entuziasm s'a primit în cercurile exegetice, decretul dat de *Piu* al X-lea, ca de acum înainte, studenții de teologie, se urmeze în fiecare an și prelecțiuni exegetice. Și, fiindcă ei nu pot să fie siliți, a asculta în mai multe rânduri, aceleași prelecțiuni, de aceea profesorii exegezei vor trebui în orice caz să tracteze materia lor, în decurs de patru ani, așa că vor ajunge să atingă cel puțin toate dificultățile mai însemnate.

4. Pentru complectare, trebuie să mai amintesc încă o obiecțiune, ce se face în deobște exegeților de azi. Anume, când e vorba despre autorii necunoscuți, ori când se caută a se descoperi izvoarele, adeseori ei trebuie să audă amarul reproș, că procedează în potrive Sf. Scripturi însăși, carea la fiecare carte amintește și pe autorul ei. Așa, bună oară, se vorbește de cărțile *lui* Samuil, de cartea *lui* Iov ș. a.

Oare aceasta să fie într'adevăr așa, ori doară numirile acelea slujesc numai pentru determinarea cuprinsului cărții? Cartea Judecătorilor d. p., de bună seamă, poartă acest nume, tocmai pentru că descrie faptele Judecătorilor Izraeliților; cartea *lui* Iov se numește astfel, pentru că povestește istoria acestui bărbat, care în orice privință e persoana de căpetenie a cărții întregi și în fine, tot aceeași trebuie să o zicem și despre titlurile multor altor cărți sfinte.

5. Pe lângă aceasta mai e încă de a se băga de seamă, că în veacurile din urmă, înainte de Hristos, a început a se furișă uzul, după care un autor obicinuiă a-și însuși numele și persoana unui antecesor celebru. Întălnim aceasta în așa numiții psalmi ai lui Solomon, în cartea Iubileielor, în cartea *lui* Enoh, în Ascensiunea lui Moisi, în Testamentele celor doisprezece Patriarhi s. a. Acest uz, aceasta formă literară, a ajuns a pătrunde până și în cărțile canonice. Astfel, vedem cum autorul cărții *Înțelepciunii*, și așa numitul *Ecclesiast* — Kohelet — își însușește numele și personalitatea lui Solomon, cu toate că astăzi nu mai încapă nici o îndoială, că amândouă aceste cărți, nu datează decât cel mult cu 200 de ani, înainte de Hristos. Dar de vreme ce acest fapt mai înainte nu era în deobște cunoscut, de aceea s'au aflat bărbați, cari atribuiră amândouă aceste cărți regelui Solomon.

## IV.

**Critica istorică.**

Onorată adunare! Mă voiui sili să fiu scurt în cele ce mai urmează despre critica istorică, ori despre ceea ce înainte se zicea: adevărul obiectiv al celor istorisite în Test. Vechiu.

Acea ce ne istorisește Vechiul Testament, este oare în realitate adevărat, sau, poate Biblia cuprinde extravagante din istoria naturală și date istorice false?

Înainte se credea, că datoria unui exeget se mărginește numai la *aflarea și expunerea adevărului hermeneutic*, adică: exegetul nu are altă datorință, decât să ne spună nouă aceea ce învață sf. Scriptură. Făcându-o aceasta, el satisfăcea ori cărui obligament. Căci nimănui nu-i venia în gând să se îndoească despre adevărătatea celor istorisite. În ziua de azi, exegetului nu-i mai este îngăduit, ca să nu ieie în apărare și adevărul istoric.

1. Cât privește *științele naturale*, abia dacă mai este astăzi vre-o greutate vrednică de amintire. Cu toții convin în ziua de azi, în a recunoaște, că Biblia nu vrea să fie un manual al științelor naturale, și că ea se servește, preste tot de modul de a se exprima al poporului. S'a ajuns la acest rezultat mai ales prin studierea cosmogoniei biblice. E cunoscut de toată lumea cuprinsul capitolului întâi din Geneză. Dumnezeu creă mai întâi lumina, apoi firmamentul, prin care despărțește apele de deasupra firmamentului, de cele ce se află de desubt. A treia zi, el despărțește uscatul, de apele cele de sub tărie, apoi uscatul rodește plante. În cele din urmă trei zile ale creațiunii, fiecare din regiunile deja create, își primește poporul ei, locuitorii ei. Sus pe firmament, au fost creați astri, stelele; în aer, pasările sburătoare; în ape, peștii; pe uscat, tot soiul de animale și la sfârșit apare *omul*, ca *cununa întregii creațiuni*.

Suntem noi oare obligați a crede, că creațiunea s'a săvârșit tocmai în această ordine? Sf. Scriptură însăș ne îndrumă să răspundem acestei întrebări în chip negativ. De oarece deja în istorisirea ce urmează îndată în capitolul al doilea, vedem, că ordinea e cu totul alta. Aci se spune mai întâi, că pământul e uscat; apoi se face pomenire despre apă; după aceea, e făcut Adam; apoi arborii, animalele și în fine, Eva. — Se pare, că printr'aceasta sf. Scriptură însăși, vrea să ne deie a înțelege,

că înșirarea creațiunilor din capitolul întâi nu e în chip necesar, cronologică. Autorul avea gândul să întipărească în mințile Israelitilor *adevăruri religioase*, și mai cu deosebire, *acel mare adevăr*, în potriua căruia păcătuiseră ei așa de adeseori, adecă: Să nu te închini, decât *numai* lui Dumnezeu, *căci El e acela, care a creat toate*. Cu acest gând înșiră el apoi, după felul și chipul cum o făceau Israelii, pe rând, *toate* lucrurile create fără să rămână vre-o lacună între ele. Toate, absolut *toate*, *fără nici o excepție*, le-a creat: *Domnul Dumnezeu*.

2. Cu mult mai greu e apoi de a dovedi în fiecare punct *adevărul istoriei* povestite în Vechiul Testament. Cercetările într'această privință, încă nu sunt terminate. O bună parte din dificultăți se va rezolvă făcând cuvenita deosebire între feliurile istoriei din Vechiul Testament. Căci pe lângă *narațiuni istorice în strictul înțeles al cuvântului*, mai pot fi și *istorii cu tendințe de edificare sufletească*, ca d. p. în cărțile lui Tobia, a Esthired și a Iuditei. Voim să zicem, prin aceasta, că *elementele narațiunii*, sunt luate din *istorie*, dar *înșiruirea lor* poate este opera autorului inspirat.

\* \* \*

În mijlocul acestor multiple și ostenitoare cercetări, exegetul își va aminti cuvintele, ce se pot ceti în scrisoarea lui Piu al X, din Ianuarie 1906, către Episcopul Le Camus:

„Întru adevăr, precum e vrednică a fi osândită cutezanța și sumeția acelor, cari, în loc ca să urmeze îndrumărilor autorității bisericești, urmează mai vârtos setei după noutăți și nu șovăiesc a recurge la normele unor proceduri critice din seamă afară slobode, — tot astfel merită a fi desaprobată purtarea acelor, cari nici decum nu cutează, să rupă odată cu exegeza, ce eră în vigoare până mai dăunăzi, chiar și atunci când — fără de a se atinge integritatea credinții — îi învită să o facă aceasta cu curaj („coragiosamente“) — însuș progresul chibzuit și cuminte al studiilor“.

\* \* \*

Dar, până acuma, noi n'am fost decât în pridvoarele Testamentului Vechiu. Acestea sunt într'adevăr mărețe; totuș nu sunt altceva, decât porticul adevăratului templu, care ascunde în sine *sfânta sfintelor*. Abia aici ni-se destăinuește toată măreția, și cu frică și cutremur întră Arhiereul,

ca să se închine Domnului, și să-i aducă jertfe. Adevărat, că și până acuma, adeseori exegetul a trebuit să se gândească în năzuințele sale la Domnul; însă, cu cât mai mult se va gândi la Dânsul, când își va întoarce privirile și va socoti adevărurile înalte, ce le cuprinde Testamentul Vechiu. Intocmai precum se pregătiă Arhiereul — supremul pontifice al Vechiului Testament, prin abluțiunile levitice, ca să între în sfânta sfintelor, înfățișându-se înaintea Domnului cu toată smerenia, tot astfel se pleacă și exegetul catolic înaintea Lui și a slujitorilor, ce Îl înconjoară, înaintea Bisericii; cu deplină ascultare aduce jertfele ce i-se poruncesc, exclamând și el cu Serafimii dela profetul Isaia: „*Sfânt, sfânt, sfânt e Domnul Sabaot*“, — adăogând cu o mică schimbare: „*și plin e Vechiul Testament de mărirea lui*“,

\* \* \*

E timpul de a termina!

Dacă nouă exegeților ni-s'ar pune întrebarea, de care Introducere în Vechiul Testament să ne servim, de grabă nu am ști ce să răspundem. Căci de avem trebuință de o ediție critică a textului evreiesc, de un dicționar evreiesc bun, de cea mai bună grămatică evreiască, suntem siliți a numi opere, ce n'au fost compuse de catolici. Și, tot astfel, și alte multe domenii ale exegezei Vechiului Testament, n'au fost îndeajuns cercetate, în timpul din urmă de cătră catolici.

Iată acum un plan, ce ar trebui să se realizeze, de ar fi cu puțință, cât se poate mai curând. Ar fi de lipsă mai întâiu să se editeze pe seama clerului în limba latină un comentariu desăvârșit al Vechiului Testament, înzestrat cu tot aparatul științific; la aceasta să se adăogă, ca o încoronare a muncii încordate, o nouă versiune latină, bună. Și apoi, să se facă pentru cercuri mai îndepărtate, versiuni acurate în limbile moderne provăzute sub text, cu un număr restrâns de note.

Ar urmă apoi, ca și dela sine: o ediție critică și metrică a textului evreiesc, un dicționar potrivit, o grămatică a limbii evreiești, carea să corespundă tuturor cerințelor timpului modern, și pe urmă: Introducerea temeinică în Testamentul Vechiu.



## Administrarea oficiului parohial.

(III)

### Matriculele.

În cancelaria parohială locul prim îl ocupă matriculele. Acestea sunt cele mai însemnate documente ale parohiei, cari cu toate că după introducerea Matriculelor civile, nu mai au valoare de drept public înaintea statului (Ord. min. int. nr. 112790 ex 1895), din punct de vedere bisericesc au valoarea de totdeauna. Deci trebuie bine îngrijite, ținute la loc închis și în caz de un nedorit incendiu — acelea trebuie mântuite mai întâi!

Matriculele, cari trebuie să se afle la fiecare parohie, sunt următoarele: Matricula Botezaților și miruiților<sup>1)</sup> vom semnă pe scurt MB, Matricula Cununaților MC, Matricula Repauzaților MR, Matricula trecerilor religioase MT, și Matricula celor legați numai cu legătură civilă ML.<sup>2)</sup> Ar mai lipsi Matricula încredințaților, pe care o suplinește în MC, a arhidiecezii, rubrica nouă indusă conform decisiunii Sinodului din 1896: „anul, luna și ziua încredințării resp. a contractului de bună învoire.“ La noi de regulă numai cele 3 dintâi se află legate într'una, cu toate că e lucru nepractic. MT nu se prea află, deși la finea anului trebuie dat extras din ea. E bine a se aveâ la sfârșitul fiecărei matricule un indice alfabetic, cu indicarea numelui și paginilor, la cari ocură.

Matriculele are să le conducă preotul cu mâna proprie; parohii au drept să concreadă conducerea lor și capelanilor, pe lângă răspunderea proprie, la nici un caz însă nu-i iertat să scrie în ele membrii familiei preotului, cantorul ori dascălul. Matriculele sunt a se conduce cu toată îngrijirea, respectându-se rubricile și inducându-se datele conform adevărului, numele și toate cuvintele după ortografie, o cirtă sau o iotă nu-i permis a lăsa din aceea. Nu-i permis a se corege matriculele ulterior fără învoirea Ordinariatului; e oprită folosirea semnelor de identitate, ca „idem,“ „detto,“ „ „, ș. a. Altcum ar trebui să pui și în extras „detto,“ etc.

Toate matriculele la sfârșitul anului se încheie, provăzându-se cu clauzula de încheiere și subscriindu-se; apoi se

<sup>1)</sup> La rom.-catolici acestea două M. sunt separate.

<sup>2)</sup> Pastorală comună a episcopatului catolic din Ungaria d. 31 Aug. și 31 Sept. 1895.

începe curs nou. Geisz în opul citat (pag. 583) recomandă la sfârșitul fiecărui an lăsarea câtorva rubrice goale pentru inmatriculări ulterioare, pe când la noi aceea expres e oprit (Stat. diec. Lugojudului §. 75).

Nu este scopul acestor șire a da instrucție amănunțită asupra conducerii matriculelor, aceasta e menirea dispozițiilor diecezane, în consonanță cu rubricile matriculelor din singuraticile dieceze. Mai sunt însă unele lucruri, de observat pe tema aceasta. Înainte de toate observăm, că nu avem aceleaș matricule în toată Provincia noastră Mitropolitană! De aci se vede, că până azi nu ne-am dat samă de aceea, ce și cum trebuie indus în matricule în mod mai perfect? Bunăoară în MB. vechie a Mitropoliei Făgărașului eră rubrica: „tata nelegiuit, de se spune el,“ în cele de azi lipsește (în M. civilă se induce). Astfel mulți preoți induc și la pruncii de concubinari numai numele mamei; când apoi părinții se cunună, și induci în M. la observări „nota de nelegiuit s'a sters prin...“ lipsește tatăl pruncului, care n-ar fi obiect de inmatriculare ulterioară. E drept, că cu privire la aceasta se dispune în arhidieceză, în instrucțiunea amintită cap II. §. 19 nr. 9, în modul următor: „numele tatălui nelegiuit nu se interește în matriculă, decât în cazul, când dânsul înainte parohului și alor 2 martori, se declară pe sine de tată al pruncului și dorește să fie inferit ca atare în matriculă. În „Reflexiuni“ se înseamnă: N. N. a poftit să fie inmatriculat ca tată al pruncului înscris în poziția aceasta. Se subscriu (ori pun degetul pe †) tatăl nelegiuit și martorii.“

Se află și azi în MB dela Blaj rubrica fătului născut mort, aceasta în sine nu ar aveă înțeles, decât numai întru cât MB e și M. nașterilor din parohie. Acea plane e eroare dogmatică, ce se află în MB dela Blaj (pare mi-se și în a rom.-catolicilor) — se află și în M. vechie — „religia botezatului!“ „Ritul“ botezatului ar mai aveă înțeles, dar religia, acea la orice botezat e catolică!1) Din MB a diecezei Lugojudului lipsesc aceste două rubrici, cum și aceea despre „genul botezatului;“ cred, că corect, pentrucă după nume se poate ști și genul.

1) Instrucțiunea arhidiecezană: „religiunea botezatului se interește după cum aceea se determină prin sf. canoane (?) și ordinațiunile vigente,“ adecă tot de legea civilă e vorba.

La prunci botezați de preotul rom. cat. trebuie însemnat expres, că au fost numai botezați, nu și miruiți<sup>1)</sup> și părinții trebuie făcuți atenți, să-și aducă pruncii la preotul gr.-cat., dacă vreau să fie și miruiți. Tot așa preoții noștri, când botează prunci după lege rom. catolici, au să absteie dela conferirea Sacramentului sf. Mir (pentru care probabil nu au jurisdicțiune), sau dacă nu, să notifice acest lucru expres preotului rom.-cat. ca să-l inducă în M. Miruiților, ca nu cumva la timpul obicinuit pruncul să se mai miruiască odată (frustratio sacramentorum).

Încă un defect esențial aflăm în MR, unde lipsește rubrica soțului repausatului și în lipsa altor instrucții, acesta nici nu se induce de loc. De unde atari extrase în afaceri de moștenire sunt aproape nefolosivere. În citata Instrucțiune arhidiecezană, §. 29 nr. 5 se spune expres:

„După numele și conumele mortului se scrie condițiunea lui. De cumva a fost căsătorit, se înseamnă și numele celui-alalt soț de căsătorie, iar dacă n'a fost căsătorit, numele părinților lui.“ Vedem, că și defectuositatea rubricilor o poate suplini o instrucție bună dată lângă matricule, cum e cea din arhidieceză și aceea a oficialilor stării civile.

Din partea noastră credem, deci că ar fi de lipsă 1. unificarea matriculelor din întreaga noastră provincie mitropolitană și perfecționarea acelorora, 2. instrucție detaiată în toate diecezele asupra conducerii matriculelor cu privire la toate rubricile lor.

\*

Ca exemplu pentru conducerea matriculelor, în lipsa unei instrucții detaiate asupra însemnării datelor în ele, aflu de interesant, să reproduc următoarele *însemnări din o rubrică veche*.

În parohia noastră se află între anii 1830—60 un preot fără multă cvalificație, dar om inteligent și cu o scrisoare admirabilă. Conducea matriculele cum se pricepea mai bine. Iată ce fel de însemnări aflăm dela el.

În MB la rubrica „soartea părinților și locul unde șed“: „luat cătană“, „oameni săraci și fără copii“, „fată săracă, șede

<sup>1)</sup> Când nu se conferește deodată cu sf. Botez și sf. Mir, (d. ex. când botează preot de ritul latin ori un laic), împrejurarea aceasta se înseamnă în „Reflexiuni.“

unde poate, pe în case, unde o lasă, „fată greșită“, „lucrători și au fost și cătană“, „tist în Vulcan“, „maistor de a direze căldările“, „cătană dus în Italia“, „om slab“, „crismari sărac și papistași“, „fior de paroh, lucrător de pământ“, „oameni învrăjbiți, lucrători“, „mirean“. La rubrica „*tata nelegiuit de se spune el*“: „nu se spune“, „S. al F. îl spun și îl arată“, „un finanț a spus fata“. La rubrica „*locul botezului*“: „în Vulcan în casa din Dimpu“. La Observări (pardon „*reflexii*“): „S'a botezat într'o slujbă cu...“, „acest prunc s'a născut gușat“, „s'a născut știrbă la buza din sus“, „născut Dumineca...“. „*Legea botezatului*“: „Grecu Roman Catolic“ (nu e o rezolvare a chestiei: romano-catolic de rit grecesc?), „mestecați“.

În MR la rubrica „*statul mortului*“: „Român!“ „fată de finanți, obser (Oberaufseher), finanți“, „mujere văduvă bătrână, nu are nimic și stioapă“, „fată bătrână de 70 ani și proastă seraca“, „om bătrân și nerodu și thicalos“. La „*felul morții*“: „de rând“, „atară de rând, adeca a fost greoaie și dacă a născut cu mare nevoe a murit a diova di,“ „de tusă și umflătură la picioare“, „moarte cam iute, numai 2 zile au zecutu“, „moarte de frig pe munte“. La „*reflexii*“: „de vărsat ieau mai trecut și iar l-au lovit și au murit“. „Fiind pe unguu (o vale în comună) la pădure și au venit un lemn și i-au lovit intrun picior în flueru si au belit karnea si au gremedito din drept și sa scurs singele tot.“ „Au făcut o fată cu 2 săptămâni înainte si s'au părut ca să-i fie bine și apoi au murit“. „Sau culkat în dioa de stul Luca la un perete pe nește Dovleți si durmind s'au pomenit che lau mușcat Ori o Nevestuica ori un șerpe nu se stie“. „Moarte grabnica, numai 2 zile au bolit si au murit și nu l'am putut Cumineca nici Ispovedi asia au murit negata si au remasu 3 copii si muerea si moșia si datoria“. „Moarte firească si așa l'au lovit cu iutele un Jungiu la coasta stângă si ase dîce (zicea) ca cân (când) lar teja (tăia) cu firezu si tare zemea si au zecut o septemana si au murit“. (La an. 1857): „în vremea horiei (revolutiei lui Horea) au spus că au fost voinicu alesu, poate au fost si de 25 ani!“

Vedeți, ce amuzant se poate sfârși un tractat sec despre matricule!?

Dr. NICOLAE BRÎNZEU.

## Inimă de părinte.

Scrisoare —

Scumpul meu prietin, ce bine e, că locuința ta, ca și a altor mulți preoți de ai noștri, e situată în punctul cel mai ridicat al teritorului ocupat de comuna norocoasă și fericită, că te are pe tine de al ei părinte sufletesc. Comunicația mai grea, mai incomodă și de multeori neplăcută până la o astfel de locuință, va fi trezit în mulți frați de ai noștri conștiința datorinței de a suporta orice greutate, de a se expune la neplăceri și de a aduce orice jertfe, numai să poată ridica pe cei încredințați grijei lor în regiunile mai înalte, mai curate, mai sănătoase, mai senine și mai luminoase, în cari *trebuie* să planeze sufletul fiecărui apostol, a fiecărui locuitor al lui Hristos: a preotului.

Dumnezeu știe, dar sunt ispitit a crede, că dacă locuința ta n'ar fi zidită, ca o prea modestă cetățuie deasupra comunei, aș fi fost lipsit, poate, de unele veselii spirituale și de căldura plăcută, ce a vărsat adeseori în inima mea scrisul tău cuminte, despre frumoasele hotărâri, ce le-ai luat, privind, din dealul tău, la familia ta, la fii tăi sufletești. Toți privesc spre locuința ta: dreptii și păcătoșii, cei ce plâng și cei ce se bucură în Domnul, bătrânii și tinerii, fiindcă e casă tuturor. Acolo locuiește *părintele*, în a cărui inimă fiecare poșede un loc încălzit de focul iubirii. Acolo locuiește preotul, care nu înșală pe nici unul, care învață, luminează, povățuiește, apără, mângăie și întărește pe toți deopotrivă, iar cu rugăciunile lui evlavioase depărtează de pe capul poporului multe pedepse de ale dreptății divine.

Mai rari vor fi zilele, în cari să nu mă rog, să-ți dea Dumnezeu putere, de a putea lupta biruitor cu toate neplăcerile, greutățile și piedecile, de cari dai în calea progresului, ce nu numai îl dorești pentru fiii tăi sufletești, ci și muncești serios și stăruitor să-l realizezi. Când mă cuget la tine, de multe ori mi-se prezintă în memorie cuprinsul unei scrisori, primite în unul din anii trecuți dela un alt iubit frate, care, în ce privește ideile, sentimentele și activitatea, e înrudit cu tine tare de aproape. Reproduc, pe scurt, cuprinsul acelei scrisori, având convingerea, că procur momente de adevărată veselie inimii tale nobile, care nu pismuiește, ci se bucură totdeauna de adevăr și progres, ori unde și prin ori cine s'ar manifesta acelea.

Fratele Ioan, bine cunoscut și ție, scria, cum în o seară de vară privea, adâncit în gânduri, ferestrele luminate dela casele credincioșilor săi, preste cari cerea, să se reverse binecuvântarea Domnului, ce de altcum o imploară în fiecare dimineață și seară. A început apoi conversația cu îngerul său, care grijește cu mare atențiune de curățania lui internă și externă, și colaborează, cel puțin cu rugăciunea, la toate lucrările bune și frumoase, ce le isprăvește — cu soția sa, despre a cărei hărnicie, cruțare, gust estetic, bunătate și nobleță, ține să-mi amintească, de multeori, cu elogioase cuvinte. Spunea inteligentei lui soții, — carca e în clar cu rostul misiunii preotești — despre importanța socială a activității Domnului. Isus. Cum adecă Mântuitorul nu numai s'a rugat și s'a jertfit pentru oameni, ci a cutrierat o țară întregă, mângâind, vindecând și iertând poporul, pe care l-a învrednicit de compătimirea și mila sa Dumnezească. A umblat, făcând bine, cum zice sfântul Petru, binele trupesc și sufletesc, de care aveă trebuință poporul stăpânit de mari și multe mizerii. Arătat-a apoi cum Dumnezeu Omul, în învățăturile sale, a dat loc individualismului, a permis utilitarismul just, dar a pretins altruismul dela fiecare om, și a arătat, ce însemnătate au în Evanghelie cei dintâi și cei mai de samă factori economici: munca și capitalul.

În legătură cu tema aceasta, ce mulți nu voiesc s'o înțeleagă și s'o rezolve corect, după intențiunea și mandatul Domnului Isus, spunea și despre marea datorință, ce o are, ca preot, de a lucra, ca în casele, din cari rând pe rând se stingea lumina: să domnească spirit creștinesc, spiritul care nu ruinează, nu împrăstie, nu slăbește, ci edifică, unește și întărește; să înflorească credința și să producă roade vrednice și pentru trup și pentru suflet; toți să umble pe căile dreptății, din iubire față de Dumnezeu și de frica Lui; căsătoriti să fie în pace și întru unire, rămânând intacti stâlpii vieții conjugali: dragostea împrumutată, încrederea reciprocă și frica Domnului; părinții, chiar și în cea mai modestă căsuță, să fie ca regii înțelepți, conducându-și pruncii cu învățături și pilde edificatoare; să fie în casa lor ca niște preoți evlavioși, aducând lui Dumnezeu, ca o jertfă bineprimită, toate rugăciunile, abnegațiunile și toată munca lor cinstită și să fie ca niște profeți, cari să poată spune, că oamenii cei drepți le vor binecuvânta memoria, văzând faptele bune ale fiilor lor, crescuți în darul lui Dumnezeu, și în

înțelepciune; tinerii, să se îndrepteze spre blândețe și spre curățenie sufletească; bătrânii să se întărească în sfaturi înțelepte și, cu vieța lor bună, să fie îndrumătorii virtuții; dregătorii să-și împlinească datorițele, influențați nu de diverse interese și considerații, ci numai de sentimentul dreptății; pe urmă, că cei rătăciți să se întoarcă și cei risipiți să se adune.

Părintele iubit, Ioan, avea toată dreptatea. Scrisul lui, știind, că-i în deplin acord cu vieța lui, influențează binefăcător și azi asupra mea și totdeauna l-am socotit de un frumos mozaic de gândire și simțire preotească, de o oglindă fidelă a ideilor înalte și a nobilelor sentimente de cari este stăpânit,, ca om întreg ce e pururea. El cunoaște binele, îl iubește și-l voiește, tocmai pentru aceea se achită cu atâta cinste de datoriile lui de preot, lucrând spre mărirea lui Dumnezeu, despre care știe, că nu lasă nerăsplătit nici un păhar de apă, și spre binele poporului, care uneori e nemulțămitor, dar numai pentru ignoranța lui și pentru răutatea amăgitorilor. Chiar din motivul acesta preotul bun nu urește, nici se mânia pe poporul ingrât, ci mai vârtos se năzuiește, ca principiile fericitoare ale religiunii creștine să se altuiască și să se manifesteze energie în toate instituțiunile și păturile societății.

Scumpul meu prietin, dacă sunt unii preoți, cari nu-și împlinesc datorițele, asta provine numai de acolo, că n'au *inimă de părinte*. Pot să aibă cunoștințe vaste, dar ce folos, dacă n'au dragoste și viu interes pentru binele poporului? Ce folos dacă razele orbitoare ale soarelui nu pot topi neaua și ghiata, în vremea grea de iarnă? Ce folos, dacă un părinte după trup, știe ce datorește familiei sale, dar cu vieța, cu faptele sale, îi aduce mizerie, neliniște, desconsiderări, ori o aruncă chiar în cea mai primejdioasă și mai întunecată prăpastie morală?

Păstorul bun, preotul adevărat pururea are inima încălzită de gândul, că el trebuie să aducă prinos pentru binele poporului: puterile sale trupești și sufletești, cum și ostenelele sale; că adeseori are să-și îndrepte gândul la fiii săi, în special la morboșii, mizerii, păcătoșii mari și la pruncii din parohia sa, și că el pentru popor trebuie să trăiască și să moară. În chipul acesta preotul, fiind credincios servitor a lui Dumnezeu, merge înainte „cu duhul și cu puterea lui Ilie, ca să întoarcă pe cei necredincioși întru înțelepciunea dreptilor, să gătească Domnului norod desăvârșit (Luca 1, 17).“

Iubite, întotdeauna avem mare trebuință de preoți buni, devotați misiunii lor. Să rugăm pe Dumnezeu, ca toți, toți preoții poporului nostru să aibă inimă de părinte, care, fiindcă iubește mult, suportă foarte mult, să ne rugăm, ca toți să fie pătrunși de ceea ce de atâteaori zicem: „pe noi înșine și unul pe altul și toată viața noastră, lui Hristos Dumnezeu să o dăm“.

Prietinul tău devotat:

SENIOR.

## CRONICĂ.

„**Vrem o credință**“. Sub acest titlu d. Octavian Goga ne dă un articol de toată frumuseța, în nr. de Paști al »Tribunei« din Arad. Scris sub impresia vieții religioase din Anglia — unde d. Goga a petrecut mai multă vreme în curțile lordului Seton Watson — acest articol este o minunată apologie a religiunii creștine, și în deosebi a credinței în Dzeu.

Dar proprie nu asta ne îndeamnă, să remarcăm scrisul dlui Goga, despre care de mult știam, că frunzărește cu drag sf. Scriptură. O facem însă, pentru minunatul și atât de tristul tablou ce ni-l zugrăvește despre intelectualii noștri, cărora le spune verde, că nu au credință, ridicând prin aceasta »problema mare și — cum însuș — spune atât de nebagată în seamă a vremii noastre frământate de patimi mici: *educația religioasă a cărturarimii noastre*«. O problemă aceasta, care este vitală pentru noi, și dela deslegarea fericită a căreia atârnă succesele neamului nostru, pe orice teren.

Noi cari suntem grupați în jurul acestei reviste am accentuat și noi acest lucru în deosebite rânduri, ba mai mult: credem, că, cu ajutorul lui Dzeu, pe calea apucată să putem și contribui cu ceva; la deslegarea acestei probleme, în serviciul căreia stăm cu trup, cu suflet! (ar.)

\*

**Din Bihor.** Cultură creștină, vie împărăția ta! Acest suspin rugător l-a scos din inima mea de părinte un sfânt prilej, ce mi-l'a dat fiul meu, elev al liceului din Beiuș.

»Cultura Creștină«, titlul acestei reviste la prima vedere, spun drept, ne-a surprins pe mulți la sate, căci doară — gândiam noi — creștini suntem toți noi Români, și mai ales »nația



română». Acum numai, am început să văd mai curat deosebirea dintre creștin și creștin, cum bunăoară o vedeam și mai înainte: între Român și Român.

De multă vreme fiul meu mă tot ruga, să merg și eu la Beiuș, să ascult meditațiile de Paști »sfințele exerciții«, cum le zic elevii. Și'n urmă m'am dus. M'am dus cu dorul și nădejdea să-mi scald iarăș sufletul în plăcerile unor vorbiri românești așa de bine îngrijite, căci mai ascultasem pe dl Spiritual al acestui institut de pe amvonul Catedralei episcopoești dela Orade, pe vremea nemuritorului Arhiepiscop Pavel. Am fost și eu câtăva vreme elev în Beiuș și atunci încă eră creștere religioasă îngrijită! Sporul ce s'a făcut de atunci este însă foarte însemnat. Părintele spiritual ne dă fotografia procesului psihologic al păcătosului, ca individ, ca membru în familie și ca fiu al poporului, apoi stăruie asupra fericirii false a păcătosului îndărătnic, urmată de sbuciumări și foarte adeseori de complicații fatale. În urmă arată primejdia nereparabilă, ce ne aduce amânarea pocăinței. Toate acestea le ilustrează prin exemple biblice și istorice. Când se avântă, să înfățișeze chipul păcătosului, mi-se părea, că aud vorbind un proroc al neamului, de Dzeu binecuvântat, cum din păjaniile trecutului lămurește durerile prezintelui și ne schițează conturile viitorului nostru. Și tresărind câte-odată din atenția încordată, priviam la cele 400 fețe, și cu nespusă bucurie de părinte pătrundeam prin ochii băiaților și fetițelor noastre și vedeam, cum în sute de suflete se preface creștinul cel vechiu în creștin nou, Românul creștin, ce tânjiă, în Român creștin conștiu. Vedeam și simțiam, că acuma spiritualul nu mai spuneă învățături măestre, ci face operațiuni morale. Vedeam și mă mângăiam, că de acum băeții nostri nu se vor sminti așa ușor, ca pe vremea noastră, dacă cutareva profesor prea savant s'ar scăpă să le releveze și lor, că: »vedeți dară băieți, că nu Dzeu sau sf. Petru poartă tunurile«.

Eram mândru, cum vedeam, că învățătura noastră creștină dă rost, imbold și farmec tuturor științelor și mai pe sus de toate aduce lumină, și prin lumină îndemn, ideal, credință și fericire pentru toți. Ajute Dzeu, ca prin școala creștină să se prefacă generația noastră tinără în creștini conștii, iară prin »Cultura Creștină« să ne prefacem noi părinții în exemple vii, și rivali ai pruncilor noștri. Ce fericire, ce bucurie se lucrează pentru noi toți în aceste așezăminte! Binecuvântat fie ceasul, când l-am dus pe fiul meu la școala creștină din Beiuș, binecu-

vântați fie preoții de inimă, cari au urzit »Cultura Creștină«, această revistă, ce poate și trebuie să stârneasce cunoștința deosebirii între creștinul vechiu și nou, în cerc tot mai larg, spre fericirea familiilor și al neamului nostru. (Un părinte).

\*

**„Blamarea Vaticanului“ și „Viitorul ortodoxismului“.** Foi din România și dela noi, în vremea din urmă, pun tot mai des lângă oaltă aceste două titluri. »Secolul« și »Seara« din București se întrec cu dl Ilie Beleuță dela »Revista Teologică« din Sibiu; în zugrăvirea faptului, că *viitorul religiei creștine, stă într'o supraștăie a ortodoxiei, de oarece această confesiune este mai aproape de spiritul modern, decât biserica papală.*

Și să nu creadă nime, că acest splendid viitor al Bisericii ortodoxe, — care fiind singură chemată să învețe pe oameni »creștinismul cel adevărat«, are să fie »succesoarea firească a Bisericii catolice prea învechite« — ar fi mai mult numai o dorință vagă a oamenilor de bine ai acestei Biserici. Nu! Viitorul ei, în care își va putea îndeplini »misiunea în lume« altfel ca până acum, când »Biserica romană eră puternică și cu influință, făcând să resune puternic epitetele de schismatică și eretică, cu cari ea biculă pe adversari«, — se întrezărește deja!

Și iată cum: »Biserica romană — scrie dl Beleuță — a răspândit cele mai false noțiuni despre creștinism (!); teologia ei a denaturat credința (!); a făcut un amestec absurd de doctrine pozitive și de speculațiuni scolastice (!)... s'a atins de toate instituțiunile primitive, și le-a schimonosit(!)« Așa că între astfel de împrejurări nu e de mirare, dacă pentru Vatican a început »seria neagră« a blamărilor, iar pentru Biserica ortodoxă „seria albă“ a succeselor. — Pagubă numai, că toate aceste sunt *afirmări gratuite!*

Cu »blamarea Vaticanului« se ocupă mai ales »Seara« din 4 Aprilie. Aici se trec în revistă cele mai recente mișcări din Biserica catolică: Enciclica Borromeus, revoluția portugheză, mișcările din Spania, modernismul, jurământul antimodernist și — last not least — apostatarea lui Verdesi, cari sunt tot atâtea »pericole pentru Biserica catolică«, și o »formidabilă rușine« pentru însuși Papa Piu X. „Dar Vaticanul — așa urmează »obiectivul« organ — în infatuitatea sa se cramponează de trecut, și crede, că mâinile sale mumificate, vor oprî pe loc roata timpului.«

Noi știm, că tonul mai energic, și mai respicat poate ca în trecut, al Vaticanului, din enciclica Borromaeus, ținuta demnă

față de mișcările anticlericale, urzite de liga masonă din Portugalia și Spania, și mai ales chestia modernismului și a jurământului antimodernist, vestesc tot atâtea triumfuri ale Bisericii catolice! Nu intră în cadrele unei cronici, să ne ocupăm de amănuntele acestor mișcări, pe cari întreagă presa nepreocupată le prezintă ca biruințe ale Vaticanului, și nici decum ca blamări, vrem numai să arătăm câtă ignoranță și reacredință se vedește din cele ce se spun despre „modernism“, din cari apoi ne putem face o idee clară despre tot ce se spune și în altă materie.

»Modernismul — scrie »Seara« — este curentul, care vrea să purifice dogmatica catolică de inovațiunile strecurate de Papii dela Roma...: credința în purgator, în descendința Spiritului sfânt și dela Fiul, supremația Papei preste toată lumea creștină ș. a.« Halal de așa informații! Adecă da, acum înțelegem! Biserica ortodoxă a lăpădat deja aceste lucruri »seci, vanitoase, și pline de erezii«, ea este deci »modernistă«, și ca atare: Biserica viitorului. Logica-i impecabilă! Pagubă numai, că premisele sunt atât de false!

»Viitorul ortodoxismului« nu se întemeiază însă numai pe »blamarea« Vaticanului, ci mai cu seamă pe faptul, că arhiepiscopul francez Villatte a cerut să fie primit în sinul Bisericii ortodoxe. »Gestul arhiepiscopului francez — scrie »Secolul« din 30 Martie — care voește a trece la ortodoxism, este poate primul inel din lanțul de convertiri catolice pe care îl întrevedem în viitor“. Că apoi acest »arhiepiscop«, »catolic«, n'a fost nici una, nici alta, ci un biet naufragiat, o unealtă a lui Combes împotriva catolicismului francez, ajuns azi să moară de foame: asta nu mai impoartă! Viitorul ortodoxismului e asigurat! »Și tot se mai găesc la noi găgăuți — scrie acelaș număr din »Seara« —, cari să treacă la catolicism«.

Hinc illae lacrimae! Acum înțelegem de ce trebuie combătut Vaticanul cu atâta înverșunare! Credem însă, că în urma unor »biruințe« asupra catolicismului, de natura celor din »Seara«, »Secolul« și »Revista Teologică«, — »găgăuții«, această primejdie »națională« a ortodoxismului, numai sporî pot. (ar.)

\*

### **Biron central de informații pentru presa catolică.**

»Central-Auskunftsstelle« din Köln, Germania, are menirea să informeze asupra tuturor minciunilor, calumniilor și acuzelor lansate de presa socialistă, francmasonă și ateistă contra Bisericii catolice, instituțiilor și preoților săi, cum ar fi: scandale de prin

mănăstiri, scandale de ale preoților, minciuni istorice, fabule despre Jesuiți și iscodiri de ale mișcării Los von Rom. În anul Domnului 1910, biroul a investigat 1328 de cazuri. În 400 de cazuri a aflat, că acuzele sunt simple născociri și minciuni nerușinate; în 360 de cazuri faptele principale au fost prezintate în lumină falsă; în 350 de cazuri știrile presei anticatolice s'au adevărit de autentice, cel puțin în esență; iar în 215 cazuri nu s'a putut obține rezultat favorabil. E interesantă clasarea acestor cazuri: 147 se ocupau cu preoți de mir; 73 cu călugări; 32 cu mireni catolici; 48 cu societăți catolice; 38 cu proselitism; 115 cu Vaticanul și papatul peste tot; 13 cu date statistice; 45 cu falsități istorice; 53 cu stări bisericești peste tot; 9 cu misiuni; 12 cu Lourdes; 15 cu învățătura catolică despre căsătorie; 22 cu celibatul; 12 cu Jesuiții; 18 cu superstiții; 48 cu istorii de »Los von Rom«; 8 cu conversiuni; 21 cu francmazoni; 31 cu alegeri și Centrul catolic; 75 cu relicvii; 93 cu povești din mănăstiri; 26 cu școli; iar cu alte obiecte vre-o 100.

Informațiunile le dă biroul prin foaia C. A. Mitteilungen, pe care o au toate ziarele mari catolice, și spre lauda lor fie zis și unele organe necatolice. Lângă birou e atașat și biroul pentru protecție legală, unde se capătă și dau îndrumări pentru împrocusuarea calumniatorilor și se poartă grijă, ca foile, unde a apărut calumnia, să retracteze sau să deie loc rectificării.

Biroul are legături cu lumea întreagă, și de pretutindenea dă și publică știrile celea mai autentice. E în legătură cu toți episcopii din lume, și mai ales cu Vaticanul.

Din acestea ar putea învăța foile noastre românești, mai ales celea din România, să fie mai precaute în divulgarea știrilor tendențioase la adresa Bisericii catolice, a cărei învățatură și instituțiuni au dovedit de atâtea ori, că nu le cunosc. (x.)

\*

**Belgia catolică.** De multeori putem auzi o vorbă aruncată, că creștinismul nu este un factor, care să fie în stare a creă progrese culturale, sociale și economice, cari se poată rivaliza cu acele, cari nu sunt întemeiate pe religiune. Netemeinicia acestei afirmări, în teorie, se dovedește cu cea mai mare ușurință, durere numai, că în praxă de multeori se pare, că ar avea drept aceia, cari susțin contrariul. Avem însă și nenumărate dovezi scoase din praxa vieții, cari ne silesc să admitem, că da, principiile creștine nu numai că sunt purtătoare de cultură, dar că o *cultură adevărată* nici nu se poate răzimi pe alte principii, decât cele creștine. Aceste dovezi ne invederează apoi

și aceea, că eventualele stagnări, ori chiar regrese culturale — ce se găsesc la popoare creștine, sunt de a se ascrie altor factori.

Dintre toate dovezile cea mai eclatantă este Belgia catolică. Elementul catolic al Belgiei a fost totdeauna la înălțimea chie-mării sale, iar azi stă în fața lumii cu rezultate, cari provoacă respect și admirație și din partea celor din tabăra con-trară. *Barnich*, un membru al parlamentului belgian, și fruntaș liberal, a scris o întreagă lucrare, în care atrage luarea aminte a partidului său, dar și a lumii întregi, asupra succeselor catolicismului belgian.

În Belgia catolicii sunt la putere în parlament din 1884, conducând destinele țării cu cea mai mare destoinicie. Minis-terele de agricultură, industrie și comerț sunt creațiuni de ale majorității catolice. Și cu acțiunea parlamentară, ale cărei roade vor rămâne, chiar și dacă s'ar întâmpla ca față cu liberalii și socialiștii aliați, la proximele alegeri, să rămână în minoritate, se lucrează alături, și chiar mai intensiv, pe terenul social. Aici se întâlnește clerul și inteligența laică, producând adevărate mi-nuni pe temeiul celor mai diferite asociații. Acțiunea socială creștină se ocupă de membrii ei din cea mai fragedă etate. În mica Belgie azi sunt 6473 de școli congregaționale. Băieții, cari scapă din aceste școli sunt instruiți și crescuți în școli de re-petiție catolice. Pe seama tineretului, în fiecare oraș se găsește patronage. Toate orașele industriale, până și cele mai mici, își au secretariatele, ce se ocupă cu plasarea ucenicilor, pe cari îi supraveghează; aceștia când se eliberează, intră în societățile de meserieși, cari azi se pot mândri cu un număr de 200,000 de membri.

Tot așa de bine sunt organizați și muncitorii de pământ, și din fabrici. Socialismul creștin la 1910 a avut 50,000 de mem-bri organizați, față de 68,300 democrați, pe cari în curând are să-i întrecă, căci organizația acestor din urmă stagnează, ba chiar regresează în mod foarte însemnat, față de cea a catolicilor. Așa bunăoară în 1910 catolicii au câștigat 200/0, iar democrații au pierdut 80/0.

Paralel cu organizarea muncitorimei, se lucrează prin so-ciații și pentru asigurarea intereselor materiale. Asociații, la 1884, în toată țara erau abia 64, iar în 1910, 2100 (afară de cele, cari se ocupă cu economia pământului), dintre cari numai 166 sunt socialiste democratice, și câteva liberale; celealalte sunt catolice.

Incepând cu anul 1889 s'au înființat asociații pentru clă-direa de case pe seama muncitorilor, de cari s'au făcut la 46,000.

Cel mai puternic razim al acțiunii catolice sunt apoi asociațiile economice, organizate după parohii, pentru toate branșele. Sunt vre-o 7000, dintre cari 4/5 sunt catolice.

Și toate instituțiile aceste sunt ajutate de stat; în bugetul din urmă a fost luată pentru atari scopuri 8,700.000 franci.

Fericită țară! (ar)

\*

**Viva Roma.** Așa strigă în bubuitul tunurilor, în sunetul fanfarelor, în răsunetul armonios al orchestrelor, și între cântări patriotice, în ziua de 27 Martie a. c., mulțimea poporului pe stradele Urbei eterne, împodobite cu steaguri mândre, ce fâlfăie în vânt, și strălucitoare de lumină feerică.

Viva Roma! Ce ironie! Numai cu 2 luni înainte primarul Romei, ovreul Nathan, a voit să abzică din postul său, recunoscând, că Roma e aproape de faliment, decumva guvernul nu-i preia toate datoriile, ale căror interese anuale se urcă la 5.000.000 lire. Și statul, ca mulțimea visitorilor, să nu vadă mizeria ascunsă sub vălul strălucit al sărbătorilor, a luat asupra sa datoria Romei de 150,000,000 lire. Viva Roma, viva Italia, pe care guvernanții fără suflet au dus-o la sapă de lemn! (x)

\*

**Impresii din Ierusalim.** St. Sa Dr. Paul Lauran ne trimite aceste impresii ale unui pelegrinaj la locurile sfinte, cari credem că vor fi bine primite din partea cetitorilor nostri, mai ales acum, când suntem încă așa de aproape de s. Paști.

»În luna trecută, după ce cu trenul accelerat am trecut peste plaiurile frumoase ale României, la Constanța am urcat vaporul statului român »România«. Trecând Marea neagră, Marea marmara, pela Constantinopol, Atena, și preste Marea mediterană, după o călătorie ostenitoare și după ce, debarcat la portul Jaffa, timp de patru ore avui parte de comoditățile (?) unui tren a statului turcesc, iată în urmă mi-am ajuns dorul și am sosit în cetatea celestă: Ierusalim! Întrând în biserica sf. Mormânt, am uitat greutatea călătoriei, am uitat morbul de mare, am uitat toate și plecându-mi genunchii, acest singur gând m'a stăpânit: acumă mă aflu în cel mai ales, în cel mai sfânt loc al pământului!... pe pământul acela, carele este sfințit de înseși sfintele urme ale lui Isus Hristos, Mântuitorul lumii! În locul acela, unde s'a desfășurat tragedia cea dumnezească: Mielul cel nevinovat jertfindu-se pe sine Părintelui ceresc, a mântuit lumea și a deschis cerul pe seama neamului omenesc!

Biserica este zidită priu s. Elena, pe vârful muntelui Golgota. — În mijlocul bisericii, sub o cupolă grandioasă, se află sf. Mormânt alui Isus, săpat în piatră având deasupra un altar de marmoră albă, la care servesc pe rând catolicii de rital latin și schismaticii greci (vis maior!). Tot în aceeaș biserică, câțiva pași dela sf. Mormânt, dacă urci câteva trepte, se vede locul, unde, în o crepătură de stâncă, a fost împlântată sf. Cruce alui Isus. Deasupra acestui loc se ridică un frumos altar, care formează pro-

prietatea exclusivă a grecilor. Imediat lângă acest loc, unde l-au pus pe Isus, când l-au luat de pe Cruce, este un alt altar, care este exclusiv al catolicilor. Cu un cuvânt: biserica sf. Mormânt este o zidire impozantă și grandioasă. Pagubă numai, că din cauza neînțelegerilor dintre catolici și greci este cam negrijită. Cu toate acestea însă: sfințenia locului și pietatea credincioșilor, cari din toată lumea se îmbulzesc în jurul sf. Mormânt, ca să sărute acelea pietri sfințe, te înalță și te edifică!

Un domn din Viena, jude de Curie și soț de călătorie, adânc emoționat se întoarce către mine și-mi spune: »Domnule, eu am cetit pe Kant, am cetit pe Schoppenhauer și pe toți filozofii moderni, și mă bucur nespun, că totuș nu mi-am pierdut credința creștină catolică«! — și l-am văzut lăcrimând. În portul Jaffa, văzusem trei năi de răsboiu franceze. De pe aceste năi o companie de marinari au venit la Ierusalim în frunte cu ofițerii lor, ca să cerceteze și ei locurile sfințe. În biserica dela poalele muntelui Olivilor, în care se află Mormântul Maicei Domnului, în ziua de 17 Martie 1911 eu însumi i-am văzut pe toți îngenunchiând lângă sf. Mormânt, sărutându-l și punând pe el rozare și diferite obiecte sfințe, ca apoi să le ducă în Franța la iubiții lor... pe cari liberalii cei fătarnici și francmasonii ar dori să-i facă fără de familie, fără de religiune și fără de Dumnezeu, dar înzădar, pentrucă: *Portae inferi non praevalerunt!*

### Cinci veacuri de creștinism pe insula Ceylon.

Creștinismul l-au introdus în această insulă, călugării Franciscani, cari au călcat pe țărnișii ei la an. 1518, predicând credința lui Hristos sub scutul guvernului portughez. Pe la mijlocul aceluiaș veac a pătruns în insulă și apostolul Indiilor, S. Francisc Xaveriu, Iesuit, convertind mii de suflete.

Lucrarea misionarilor catolici a fost însă stânjinită de reformații olandezi, cari cucerind insula, au proscris religia și cultul catolic, pedepsind pe adepții catolicismului cu pedepsele celea mai grele. Din catolicism nici nu ar fi rămas ceva urmă, dacă misionarii catolici din Goa, n'ar fi aștitat mereu pe ascuns focul credinței în sufletele credincioșilor prigoniți din Ceylon. Cu ocupația engleză din 1796, și pentru biserica catolică din Ceylon au urmat timpuri mai bune.

Anglia ce-i drept a declarat religia anglicană de religie de stat. A dat însă libertate religioasă tuturor bisericilor, așa că lășirea credinței adevărate de aci încolo nu a mai dat de nici o pedică serioasă. Pe timpul ocupațiunii engleze, pe insulă erau numai 50,000 catolici, iar astăzi, conform spuselor ziarului »Catholic Messenger« din Ceylon, sunt 300,000. Anglicanii au numai 35,000; iar reformații olandezi 4000.

Insula e împărțită în 5 dieceze: scaunul metropolitan din Colombo, și patru scaune sufragane în Jaffna, Kandy, Galle și Trincomalee.

La convertirea păgânilor sunt angajați: 133 preoți europeni, 43 indigeni, 300 călugări (Oblați, Iesuiți, Benedictini ș. a.

și 450 călugărițe (Surorile Bunului Păstor, Surorile Familiei Sfinte, Surorile Franciscane, Missionarele Mariei, Micile surori ale săracilor, Surorile iubirei lui Hristos și a Mariei ș. a.) Este de remarcat între alte instituțiuni Seminarul Central din Candy înființat de Leo XIII, pentru creșterea și educarea unui cler indigen, dat în grija părinților Iesuiți. Astăzi se adăpostesc între zidurile acestui seminar aproape la o sută de clerici din toate părțile Indiei.

Aceste frumoase progrese, ne dovedesc, că Ceylonul, forțarea Buddhimului, merge cu pași repezi spre creștinism și religia idolilor scade pe zi ce merge. Cu toate acestea mai este mult de lucru, căci mai trăesc în insulă 2,150.000 Buddhiști, 830,000 Hindu și 250,000 de Mohamedani. (x.)

---

## TELEFON.

*M. B.-Comlos.* Nu e nici o greșală, despre ce ușor Vă puteți încredința înșive, citind încă odată »telefonul« prim din nr. 5 al revistei noastre.

*Dr. Cz. Năsăud.* Pe urma ziarelor liberale italiene, ca »Giornale d'Italia«, »Messagero«, »Il Secolo« ș. a., e prea firesc, că apostatarea lui *Verdesi* a fost prezentată și din partea anumitor foi române, în aceeași lumină tendențioasă, care îndreptățeă (?) să tragă concluzia: Vaticanul s'a blamat de nou! »Corriere d'Italia« și »Osservatore Romano« au spulberat însă, cu cele mai limpezi argumente, toate minciunile, silind prin aceasta și presa iudovită, să sufle în retragere. Pe baza dovezilor, ce ne aduc aceste foi catolice, nici poveste nu-i de frângerea sigilului sacramental, cu ce eră acuzat Bricarelli, confesarul lui Verdesi. Adevărul e, că Verdesi de fapt a apostatat dela religia catolică, și că apostatarea lui este desnodământul tragic al unei crize morale, începute de mult. V. a fost secular, și nu »iezuist vestit«, și cu atât mai puțin »șeful stat-majorului literar« (ce-o fi și asta?) al Vaticanului, cum scrie »Seara« din București.

*F. Craiova.* Dogmatica, de care întrebați s'a tipărit deja. Ea e scrisă de Sf. Sa Dr. V. Suci, canonic și cuprinde în 4 volume și dogmatica fundamentală și pe cea specială. Iată cuprinsul și prețul lor: I. Apologetica creștină (frco 5'30 cor.). II. Tradițiunea și biserica (frco 5'30 cor.). III. Dzeu Unul, Sf. Treime, Creatorul, Intruparea Dlui, Grația (frco 7'30 cor.). IV. Sacramentele și Eshatologia (frco 7'30 cor.). — La studii și serviciul dumnezeesc noi întrebuițăm încă tot vechea Scriptură *Claineană*, tipărită cu cire, care însă și aici în Blaj, se găsește abia în câteva exemplare. Se lucrează însă demult la o ediție nouă provăzută cu note, de ieșirea cât mai îngrabă a căreia noi am fi cei dintâi, cari ne-am bucura. — Mulțămite!

---

## SUMARUL :

**Dr. Petru Hetcou:** Calea culturii creștine. — **Dr. Iacob Radu:** Fragmente din luptele și suferințele Bisericii române (II. Articol final). — **Zapletal—Lucaciu:** Câteva dintre problemele exegezei Testamentului Vechiu (III. Articol final). — **Dr. Nicolae Brinzău:** Administrarea oficiului parohial (III). — **Senior:** Nimă de părinte. — **Cronică.** — **Telefon.**

---

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.  
Proprietar-editor: Comitetul de redacție.